

ธนาคารแห่งประเทศไทย
BANK OF THAILAND

แนวทางการแก้ปัญหา หนี้ครัวเรือนอย่างยั่งยืน

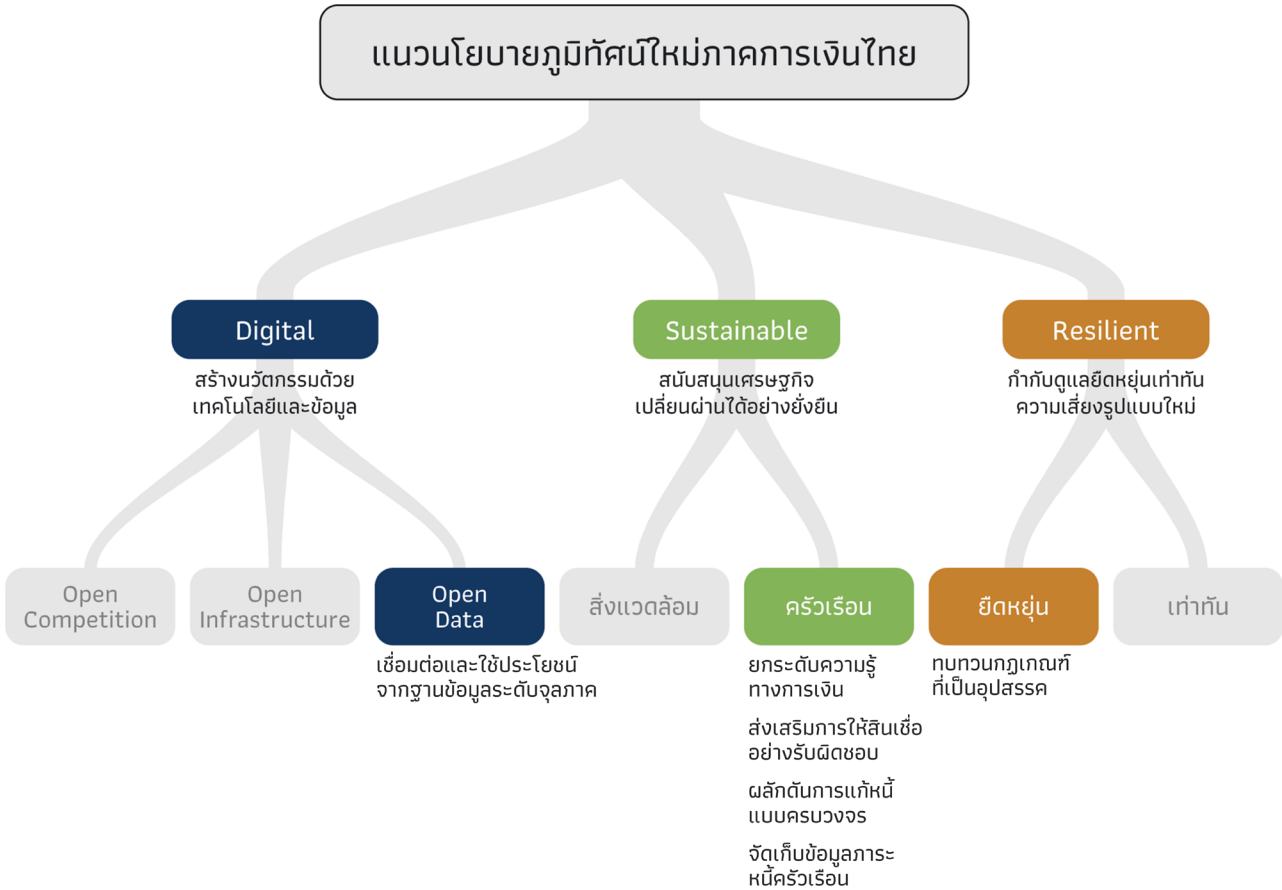

BOT Directional Paper on Financial Landscape
กุมภาพันธ์ 2566

สารบัญ

บทนำ	3
แนวคิดการแก้ปัญหาหนี้ครัวเรือนไทย	4
8 ข้อเท็จจริงการเป็นหนี้ของคนไทย	5
หากไม่ลุกขึ้นมาแก้ปัญหาหนี้ครัวเรือน จะส่งผลกระทบอย่างไร	8
หนี้แบบไหนที่ต้องเร่งแก้ไข	8
เป้าหมายที่ รพท. อยากเห็น จากการแก้หนี้อย่างยั่งยืน	10
แนวทางการแก้ปัญหาหนี้ครัวเรือนอย่างยั่งยืน	11
3 หลักการ ในการแก้หนี้ให้ได้ผลยั่งยืน	11
สิ่งที่ต้องทำเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ภายใต้หลักการแก้หนี้ที่ยั่งยืน	12
ความสำเร็จจากการร่วมมือกันแก้ปัญหาหนี้ครัวเรือนอย่างยั่งยืน	20

ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) จัดทำเอกสารทิศทาง แนวทางการแก้ปัญหาหนี้ครัวเรือนอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินการภายใต้แผนนโยบายภูมิทัศน์ใหม่ภาคการเงินไทย (Financial Landscape) **ด้วยภาคครัวเรือนเป็นองค์ประกอบสำคัญในภาคการเงิน** ซึ่งหากครัวเรือนปลอดจากปัญหากับดอกเบี้ยนี้ ประชาชนสามารถบริหารจัดการภาระหนี้ได้ดีและยั่งยืนขึ้น จะช่วยลดความเสี่ยงต่อเศรษฐกิจและเสถียรภาพการเงินในระยะยาว ภาคการเงินมีพื้นฐานแข็งแกร่ง พร้อมรองรับการพัฒนาทางดิจิทัลและการปรับตัวไปสู่ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมได้ ดังนั้น จึงถือเป็นความจำเป็นสำหรับทุกภาคส่วน ทั้งเจ้าหน้าที่ ลูกหนี้ ภาครัฐ และภาคเอกชน ในการช่วยกันแก้ไขปัญหานี้ครัวเรือนในบทบาทของตนให้สำเร็จโดยเร็ว

เอกสารฉบับนี้ จึงเป็นแนวทางให้แก่ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องใช้ในการช่วยกันแก้ปัญหาหนี้ครัวเรือนไทย โดยเนื้อหาของเอกสารจะแสดงให้เห็นถึงแนวคิดการแก้ปัญหาหนี้ครัวเรือน ตั้งแต่ปัญหาหนี้ครัวเรือนในภาพรวมไปจนถึงปัญหาการเป็นหนี้ของคนไทย ผลกระทบหากเราไม่เร่งลุกขึ้นมาแก้ไขหนี้อย่างจริงจัง และกลุ่มหนี้ที่ต้องเร่งแก้เพื่อไม่ให้ปัญหานี้ลุกลาม ซึ่งจะนำไปสู่เป้าหมายที่ ธปท. อยากเห็น หากสามารถแก้ปัญหาหนี้ครัวเรือนได้อย่างยั่งยืน โดยจะต้องมีองค์ประกอบของหลักการแก้หนี้ที่เหมาะสมเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ และสิ่งที่ต้องดำเนินการตามหลักการแก้หนี้ที่ยั่งยืน ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือและตั้งใจจริงจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และท้ายสุด ประโยชน์ที่แต่ละภาคส่วนจะได้รับ หากเราสามารถแก้ไขปัญหาหนี้ครัวเรือนได้สำเร็จและยั่งยืน

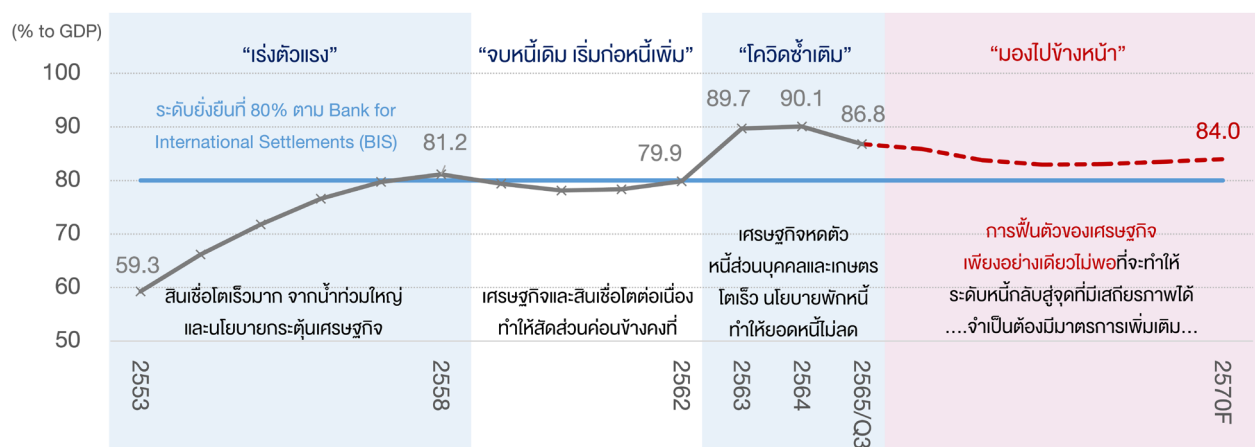
แนวคิดการแก้ปัญหานี้ครัวเรือนไทย

หนี้ครัวเรือนไทยเป็นปัญหาที่สะสมมานาน โดยในปี 2563 เติบโตขึ้นมาจากอยู่ที่ 90% ต่อ GDP จากระดับ 60% ในปี 2553 นับเป็นการเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด ภายในเวลาเพียง 10 ปี สัดส่วนที่เพิ่มขึ้นเร็วนี้ มาจากทั้งตัวหาร คือ GDP ที่ลดลงในปี 2563 จากวิกฤตโควิด 19 และมูลค่าหนี้ที่เพิ่มขึ้นต่อเนื่องจาก น้ำท่วมใหญ่และนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจในปี 2554 - 2555 รวมทั้งมาตรการพักชำระหนี้ชั่วคราวเพื่อแก้ไขปัญหาเร่งด่วน

เฉพาะหน้าที่ทำให้การจ่ายหนี้เดิมน้อยลง และมีการกู้หนี้ใหม่มา พยุงการใช้จ่ายในช่วงที่รายได้หายไปจากวิกฤตโควิด 19 แม้ว่า **ล่าสุด ณ ไตรมาส 3 ปี 2565 ยอดหนี้รวมของครัวเรือนไทยจะ ลดลงเป็น 87% ของ GDP** แต่เมื่อคำนึงถึงปริมาณหนี้รวมที่ สูงถึง 14.9 ล้านล้านบาท และยังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง **ระดับหนี้สินครัวเรือนไทยจึงเป็นปัญหาที่ต้องเร่งหาทางแก้ไข อย่างเร่งด่วนและต้องแก้ไขให้ได้อย่างยั่งยืน** (ภาพ 1)

ภาพ 1 พัฒนาการของหนี้ครัวเรือนไทยในช่วงที่ผ่านมา และภาพในอนาคตหากไม่มีการแก้ไข

หนี้ครัวเรือนไทยเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง และเร่งขึ้นเร็วในช่วงโควิด 19 จากรายได้ที่ลดลงเป็นหลัก หากปล่อยไว้ คาดว่าหนี้ครัวเรือนไทยจะสูงกว่า 80% ต่อ GDP ซึ่งเป็นระดับที่ต้องเฝ้าระวัง เพราะจะส่งผลกระทบต่อ GDP ในระยะยาว

ที่มา : ธปท. โดยช่วงประมาณการประเมินจากแนวโน้มการก่อหนี้ใหม่ซึ่งขึ้นอยู่กับภาวะเศรษฐกิจ อัตราเงินเฟ้อ อัตราดอกเบี้ย และสัดส่วนหนี้เสีย หักด้วยแนวโน้มการชำระคืนเงินต้นซึ่งขึ้นอยู่กับอัตราดอกเบี้ย และระยะเวลาการกู้ยืมของสินเชื่อแต่ละประเภท

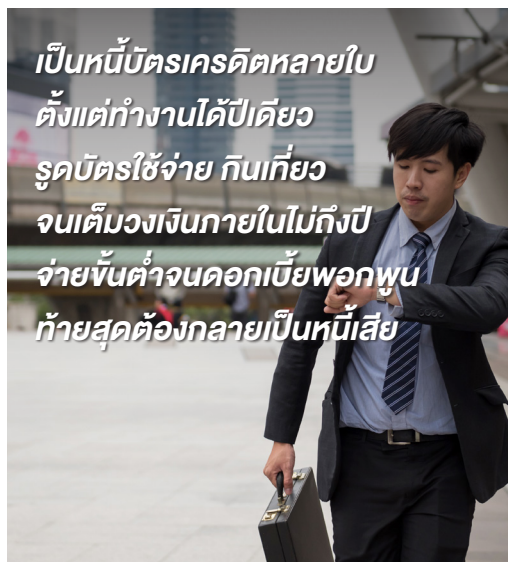
8 ข้อเท็จจริงการเป็นหนี้ของคนไทย

ปัญหาหนี้ครัวเรือนไทยแตกต่างจากต่างประเทศ
หลายด้าน คนไทยมีหนี้ส่วนบุคคลและบัตรเครดิตสูงเมื่อเทียบกับต่างประเทศ คิดเป็นสัดส่วนเกือบ 1 ใน 3 ของยอดหนี้ครัวเรือนไทยทั้งหมด ซึ่งหนี้กลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นหนี้เพื่ออุปโภคบริโภคที่ไม่ช่วยสร้างรายได้ ขณะที่ต่างประเทศมีหนี้ส่วนใหญ่เป็นสินเชื่อบ้าน นอกจากนี้ คนไทยบางอาชีพยังมีหนี้สูงกว่ากลุ่มอื่นโดย

เปรียบเทียบ เช่น เกษตรกรหรือกลุ่มอาชีพอิสระที่มีรายได้ไม่แน่นอน หรือกลุ่มข้าราชการ ตำรวจ ทหาร ที่รายได้มั่นคงแต่น้อย ทำให้ขาดกันชน เช่น เงินออม ไว้รองรับยามเกิดวิกฤต อีกทั้งยังมีลูกหนี้ที่ต้องกู้ยืมนอกระบบ ซึ่งไม่สามารถเก็บข้อมูลได้ครบถ้วน โดยการศึกษาของ ธปท. ชี้ข้อเท็จจริงหลักเกี่ยวกับการเป็นหนี้ของคนไทย ดังนี้

1 เป็นหนี้เร็ว

คนวัยเริ่มทำงาน (อายุ 25 - 29 ปี) มากกว่า 58% เป็นหนี้ และมากกว่า 25% เป็นหนี้เสีย (non-performing loan: NPL) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นหนี้บัตรเครดิต หนี้ส่วนบุคคล และหนี้รถยนต์ / มอเตอร์ไซด์ ที่บางส่วนไม่นำไปสร้างรายได้ ทำให้เป็นหนี้เสียเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ กลุ่มอายุน้อยกว่า 25 ปี ซึ่งรวมนักเรียน นักศึกษา เป็นหนี้เพิ่มขึ้นต่อเนื่องเช่นกัน¹

“พอผมเรียนจบ เริ่มทำงานได้เงินเดือน 16,000 บาท ทำงานได้แค่ปีนึง ก็มีพนักงานแบงก์มาเสนอบัตรเครดิตให้ผมถึงที่ทำงาน ตอนนั้น ผมก็คิดว่าเอามาไว้ก่อนละกัน เลยได้บัตรเครดิตใบแรกมาวงเงิน 30,000 บาท ผมเป็นคนชอบแต่งรถ ก็ไปรูดซื้ออุปกรณ์แต่งรถจนเต็มวงเงิน แต่ก็ยังไม่พอเลยลองไปสมัครบัตรเครดิตเพิ่ม ได้อีก 2 ใบ วงเงินบัตรรวม 3 ใบเกินแสนบาท ก็ทยอยรูดซื้อทั้งอุปกรณ์แต่งรถ และจ่ายค่าไปเที่ยว พวกตัวเครื่องบิน โรงแรม มาดูตัวอีกทีก็ใช้จนเต็มวงเงินภายในเวลาไม่ถึงปี

ช่วงแรก ๆ ผมก็จ่ายเต็มบ้าง ไม่เต็มบ้าง แต่หลัง ๆ เริ่มไม่ไหว ก็จ่ายแค่ขั้นต่ำเดือนนึงก็เกือบหมื่น แต่หนี้ก็ลดลงน้อยมาก เงินเดือนที่เหลือจากการจ่ายหนี้ทุกเดือนก็แทบไม่พอใช้จ่าย ต้องไปขอยืมเพื่อนบ้าง ยืมที่บ้านบ้าง จนเริ่มค้างเพราะหาจ่ายไม่ได้ ตอนนั้นเครียดมาก ไม่กล้ารับโทรศัพท์เพราะกลัวโดนทวงหนี้ แต่สุดท้ายไม่ไหวจริง ๆ ก็ต้องยอมปล่อยเป็นหนี้เสีย”

บทสัมภาษณ์คุณสมpong (นามสมมติ) พนักงานบริษัท
วันที่ 16 มกราคม 2566

2 เป็นหนี้เกินตัว

เกือบ 30% ของลูกหนี้บัตรเครดิตและหนี้ส่วนบุคคล มีหนี้เกิน 4 บัญชีต่อคน วงเงินรวมต่อคนสูงถึง 10 - 25 เท่าของรายได้ในแต่ละเดือน² ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ของต่างประเทศที่ห้ามไม่ให้มีหนี้เกินกว่า 5 - 12 เท่าของรายได้ต่อเดือน³ จนทำให้รายได้เกินกว่าครึ่งต้องเอาไปจ่ายคืนหนี้ ซึ่งเป็นภาระหนี้ที่มาจากหนี้บัตรเครดิตและหนี้ส่วนบุคคลเกิน 50%⁴ หนี้สองประเภทนี้จึงถือเป็นศูนย์กลางของปัญหากับดักหนี้ของคนไทย ที่สำคัญหนี้บัตรเครดิตและหนี้ส่วนบุคคลมีดอกเบี้ยสูง เนื่องจากเป็นหนี้ที่ไม่มีหลักประกันระยะเวลาผ่อนสั้น ทำให้มีหนี้ที่ต้องชำระคืนต่อเดือนสูง ลูกหนี้จึงมีความเสี่ยงที่จะจ่ายไม่ไหวจนกลายเป็นหนี้เสีย เห็นได้จากจำนวนบัญชีของลูกหนี้รายย่อยที่เป็นหนี้เสีย เป็นหนี้บัตรเครดิตและหนี้ส่วนบุคคลมากกว่า 60%⁵

¹ ข้อมูลจากฐานข้อมูลเครดิตแห่งชาติ (NCB) เดือนสิงหาคม 2565 และข้อมูลจำนวนประชากรจากการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ปี 2564

² ข้อมูลจากฐานข้อมูลเครดิตแห่งชาติ (NCB) และฐานข้อมูล ธปท. เดือนเมษายน 2565 และการคำนวณของ ธปท.

³ นอร์เวย์ กำหนดสัดส่วนหนี้ต่อรายได้ของสินเชื่อเพื่อการบริโภค (consumer loan) ไม่เกิน 5 เท่าของรายได้ และ สิงคโปร์ กำหนดวงเงินการกู้ยืมของสินเชื่อไม่มีหลักประกัน ไม่เกิน 12 เท่าของรายได้ต่อเดือน

⁴ ข้อมูลหนี้ครัวเรือนไตรมาส 3 ปี 2565 และการคำนวณของ ธปท.

⁵ ข้อมูลจากฐานข้อมูลเครดิตแห่งชาติ (NCB) เดือนสิงหาคม 2565

**กู้เงินมาตลอดตั้งแต่เริ่มทำงาน
แรก ๆ เพื่อช่วยเหลือครอบครัว
และใช้จ่ายส่วนตัว แต่เมื่อยอกหนี้
สูงมาก ๆ การที่ต้องจ่ายต่อเดือน
ก็สูงตาม จนสุดท้ายถูกหักหนี้
จากเงินเดือนจนแทบไม่เหลือกิน**

“หนูเริ่มกู้สหกรณ์ตั้งแต่ทำงานครบ 6 เดือนค่ะ เข้าเงื่อนไขที่ได้ก็กู้เลย เพราะตอนนั้นที่บ้านเดือดร้อนเค้าขอให้เรากู้เงินมาช่วย เราก็กู้มาให้เรื่อย ๆ ชักพักเราก็กู้มาดาวนัรด์ มาใช้จ่ายเอง ตอนนั้นใช้วิธีขอรีไฟแนนซ์เพื่อเพิ่มวงเงิน และเอาส่วนต่างมาใช้ พอเรากู้เยอะขึ้นรายจ่ายที่เค้าหักจากเงินเดือนก็เยอะตาม จากเงินเดือน 30,000 บาท เหลือได้จริงแค่ 3,000 กว่าบาท มันไม่พอใช้จ่าย เพราะเรายังมีหนี้อื่นที่ต้องจ่ายด้วย ทั้งหนี้บัตร หนี้แชร์ หนี้รูด ถ้าต้องจ่ายคืนทุกเจ้าจริง ๆ ต่อเดือนน่าจะเป็นหมื่น จนสุดท้ายจ่ายหนี้รูดไม่ไหวโดนยึดไปแล้ว

ตอนนี้หนูก็พยายามนะค่ะ รับชมมาขายเพราะอยากปิดหนี้ข้างนอกให้หมด และก็เคยทำเรื่องขอจ่ายน้อยลงแล้วด้วย ขอไป 3 ครั้งเค้าไม่อนุมัติเลย เพราะเรายังมีรายได้ปกติ ยังไม่เกษียณ ยอดเงินเรายังรับเต็ม ๆ เหมือนเดิม เค้าไม่ได้สนใจภาระหนี้อื่น เค้ามองว่ามันเป็นส่วนที่เราก่อหนี้เอง มันก็จริงแหละ... แต่หนี้ที่หักอยู่ทุกเดือนมันนานมาก บางสัญญา 200 กว่างวด ก็ยังคิดไม่ออกว่าจะหาจากไหนมาจ่ายหนี้ข้างนอกให้หมดไว ๆ”

บทสัมภาษณ์คุณหญิง (นามสมมติ) ข้าราชการครู
วันที่ 14 พฤศจิกายน 2565

3 เป็นหนี้โดยไม่ได้อำนาจที่ครบถ้วนหรือถูกต้อง

4 ใน 5 ของปัญหาในขั้นตอนการเสนอขายสินเชื่อของสถาบันการเงิน คือ ลูกหนี้มักได้รับข้อมูลไม่ครบถ้วน ไม่ถูกต้อง⁶ ทำให้ไม่รู้และไม่เข้าใจเงื่อนไขการได้รับสินเชื่อ โดยเฉพาะดอกเบี้ยค่าธรรมเนียม ทั้งกรณีปกติและกรณีผิดนัดชำระ นอกจากนี้ ลูกหนี้บางส่วนยังได้รับข้อมูลด้านเดียว เช่น โปรโมชั่นผ่อนน้อย แต่ไม่ระบุให้ชัดเจนว่าต้องผ่อนนาน ทำให้ลูกหนี้อาจตกอยู่ในวังวนการเป็นหนี้โดยไม่จำเป็น

4 เป็นหนี้เพราะมีเหตุจำเป็น

กว่า 62% ของครัวเรือนไทยมีเงินออมเมื่อฉุกเฉินไม่เพียงพอ⁷ และหากเกิดเหตุที่ทำให้รายได้ลดลง 20% จะมีครัวเรือนเกินครึ่ง ที่มีเงินไม่พอจ่ายหนี้⁸ ทำให้ต้องไปกู้จากทั้งในและนอกระบบเพื่อดำรงชีพ และส่วนใหญ่ไม่สามารถจ่ายคืนได้ เพราะรายได้ไม่แน่นอน ซึ่งพบในหลายกลุ่มอาชีพ เช่น เกษตรกร อาชีพอิสระ ค้าขาย รับจ้าง บริการ และพนักงานโรงงาน

**กู้เงินหวังลงทุนทำเกษตร
หารายได้ให้พอค่าใช้จ่าย
แต่ฟ้าฝนไม่เป็นใจ
ผลผลิตไม่ได้ดังหวัง
ซ้ำร้ายต้องแบกหนี้เพิ่ม
จากการค้าประกันกลุ่ม
จนต้องถูกยึดที่ดิน
ที่เป็นที่นำมาหาทุน**

“เดิมทีป้าก็ทำนามาตลอด แต่รายได้ก็ไม่พอค่าใช้จ่าย ทั้งค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าปุ๋ย ค่าแรง ไหนจะค่าใช้จ่ายในบ้านอีก เงินเก็บก็มีไม่พอ ป้าเลยไปเข้าโครงการสินเชื่อค้าประกันกลุ่มของธนาคารรัฐแห่งหนึ่ง กู้เงินมาปลูกผักปลอดสารพิษ หวังจะหารายได้เพิ่มเติม ได้เงินกู้มาคนละ 20,000 บาท ก็เอามาลงทุนปลูกผักกางมุ้ง แต่ทำไปได้หน่อย ปีนั่น ฝนก็ตกตลอด ผักก็เน่า เก็บผลผลิตไม่ได้ สุดท้ายก็ล้มเหลว สมาชิกบางส่วนก็ออกจากกลุ่มไม่จ่ายหนี้ คนที่ยังเหลืออยู่ก็ต้องรับหนี้เพิ่มอีกคนละ 40,000 บาท ใครมีทรัพย์สินไปจำนองไว้ที่ไหน เจ้าหนี้ก็ตามไปสืบทรัพย์จนเจอ ป้าเองก็โดนเค้ายึดทั้งที่บ้านและที่นาที่ไปจำนองไว้กู้ซ่อมบ้าน

ป้ากับคนในกลุ่มถูกฟ้องมาจะ 10 ปีแล้ว แต่ก็ยังตกลงกันไม่ได้ ป้าเองก็ไม่ค่อยจะรู้เรื่องอะไรกับเค้าได้แต่รอให้หัวหน้ากลุ่มจัดการให้ ป้าก็อยากให้ตกลงกันได้ซักที ป้าจะได้เอาโฉนดคืนมาจากกรมบังคับคดี เพราะเค้าบอกว่าถ้าไม่เอาเงินไปปิดหนี้ภายในปีนี้ จะเอาที่ดินขายทอดตลาด ป้าก็ต้องไปขอลูกชายให้ช่วยหาเงินมาปิดหนี้ให้ได้”

บทสัมภาษณ์คุณสมศรี (นามสมมติ) เกษตรกรทำนา
วันที่ 9 พฤศจิกายน 2565

⁶ ข้อมูลปริมาณเรื่องร้องเรียนผ่านช่องทางผู้ให้บริการ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเสนอขายสินเชื่อ โดยไม่รวมปัญหาการให้บริการที่สำคัญและพฤติกรรมของพนักงาน จากฝ่ายคุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน ธปท.

⁷ ข้อมูลผลสำรวจทักษะทางการเงินของไทย ปี 2563

⁸ ข้อมูลผลสำรวจการเข้าถึงบริการทางการเงินของภาคครัวเรือนปี 2563

5 เป็นหนี้แบบ

มากกว่า 1 ใน 4 ของคนอายุเกิน 60 ปี ยังมีภาระหนี้ที่ต้องผ่อนชำระ โดยมีหนี้เฉลี่ยสูงกว่า 415,000 บาทต่อคน⁹ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นหนี้ในภาคเกษตรที่ได้รับการพักชำระหนี้เป็นเวลานาน รวมทั้งหนี้บัตรเครดิตและหนี้ส่วนบุคคลที่ลูกหนี้มักผ่อนจ่ายขั้นต่ำ (เกือบ 40%)¹⁰ ทำให้หมดหนี้ได้ช้า เช่น ถ้าผ่อนชำระหนี้ส่วนบุคคลขั้นต่ำ 3% จะต้องใช้เวลาถึง 7 ปี จึงจะผ่อนหมด

6 เป็นหนี้เสีย

ลูกหนี้ 10 ล้านบัญชีที่เป็นหนี้เสีย เกือบครึ่งหรือ 4.5 ล้านบัญชี เพิ่งเป็นหนี้เสียในช่วงโควิด 19 (คิดเป็นลูกหนี้ 3.1 ล้านคน และมียอดหนี้รวม 4 แสนล้านบาท) แบ่งเป็นบัญชีหนี้เสียที่สถาบันการเงินเฉพาะกิจ (SFIs) 70% ผู้ให้บริการที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน (นอนแบงก์) 20% และธนาคารพาณิชย์ (ธพ.) 10% ซึ่งส่วนใหญ่เป็นหนี้ส่วนบุคคล และหนี้ในภาคเกษตร¹¹

7 เป็นหนี้ไม่จบไม่สิ้น

เกือบ 20% ของบัญชีหนี้เสียถูกยื่นฟ้อง โดย 1 ใน 3 ของลูกหนี้ในคดีที่จบด้วยการยึดทรัพย์สินมาขายทอดตลาดแล้ว ก็ยังปิดหนี้ไม่ได้¹² และอาจถูกอายัดทรัพย์สินเพิ่มเติม ส่วนหนึ่งเชื่อว่าลูกหนี้ไม่มีตัวช่วยหาทางออก เข้าไม่ถึงการไกล่เกลี่ยหนี้ ทั้งก่อนฟ้อง หลังฟ้อง และหลังมีคำพิพากษา และในกรณีที่ถูกฟ้องไปต่อไม่ไหว ก็ยังไม่มีช่องทางให้ลูกหนี้รายย่อยทั่วไปที่ไม่ได้ทำธุรกิจเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูหรือล้มละลาย ซึ่งแม้การเป็นบุคคลล้มละลายจะมีข้อจำกัดในการกู้ใหม่ แต่ก็ช่วยให้ลูกหนี้มีทางออกได้

8 เป็นหนี้ในระบบ

42% ของกว่า 4,600 ครั้วเรือนทั่วประเทศที่ขอรับความช่วยเหลือแก่หนี้ มีหนี้ในระบบเฉลี่ยคนละ 54,300 บาท¹³ จากการที่ (1) เข้าไม่ถึงหนี้ในระบบเพราะมีรายได้ไม่แน่นอน เจ้าหนี้ไม่เห็นข้อมูลรายได้ จึงไม่กล้าปล่อยสินเชื่อ และหากจะปล่อย อาจคิดดอกเบี้ยสูง (2) เลือกกู้ในระบบเอง เพราะสะดวก ได้เงินเร็ว ไม่ต้องมีหลักประกัน แม้อัตราดอกเบี้ยจะแพง และ (3) ใช้ / ขอสินเชื่อในระบบเต็มแล้ว จนต้องกู้หนี้ในระบบไปจ่ายหนี้ในระบบ

“ผมกับภรรยาเริ่มเล่นพนันตามคนที่รู้จัก เราสองคนเอาทองที่มี 3 บาทไปขาย เอาเงินมาเล่นพนัน ชักพักก็หันไปยืมเพื่อน คนละ 20,000 บ้าง 30,000 บ้าง รวม ๆ แล้วยืมมาเกือบ 300,000 หลังจากนั้นก็เริ่มกู้แบงก์ผ่าน HR ที่โรงงาน ผมกับแฟนกู้ได้ 100,000 เอาไปเล่น 2 วันก็หมด ตอนนั้นไม่ได้คิดอะไรมากเพราะใจยังอยากเล่น แล้วก็ยืมคนนั้นมาจ่ายคนนี้ ยืมคนนี้ไปจ่ายคนโน้น โปะไปปะมาแบบนี้ได้อยู่เรื่อย ๆ

ผ่านไปชักพักหนี้เพิ่มขึ้นมาก ต้องจ่ายคืนเยอะขึ้น จนไม่เหลือเงินกินข้าวต้องไปเซ็นเช็คที่ร้านขายของชำเพื่อให้มีกินไปวัน ๆ เพื่อนที่เคยให้กู้อาบางคนเริ่มขอเงินคืนทั้งหมดเพราะเค้าเองก็ลำบาก ตอนนั้นเริ่มรู้สึกหมดหนทางแล้ว ไม่มีเงินกิน ไม่มีคืนหนี้ เลยตัดสินใจกู้เงินนอกระบบ เค้าคิดดอกเบี้ยละ 10 ต่อเดือนก็ต้องยอม แต่สุดท้ายก็ต้องกู้ไปเรื่อย ๆ เอาตรงนั้นมาโปะตรงนี้ มันเหมือนดินพอกหางหมู ถึงผมกับแฟนจะเลิกเล่นพนันแล้ว ตั้งใจใช้หนี้ เหลือเท่าไรก็กินเท่านั้น หนี้ก็ยังไม่หมดซักที ตอนนั้นคิดแค่ว่าทำโรงงานจนผมงอกก็คงยังใช้หนี้ไม่หมด”

บทสัมภาษณ์คุณสมชาย (นามสมมติ) พนักงานโรงงานฟอกหนัง
วันที่ 11 พฤศจิกายน 2565

⁹ ข้อมูลจากฐานข้อมูลเครดิตแห่งชาติ (NCB) เดือนสิงหาคม 2565 และข้อมูลจำนวนประชากร จากการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ปี 2564

¹⁰ ข้อมูลสำรวจอัตราการผ่อนชำระหนี้ต่อยอดค้าง จากผู้ประกอบการที่มีจำนวนบัญชีค้าง เดือนเมษายน 2565 ซึ่งครอบคลุม 82% ของจำนวนบัญชีทั้งหมด

¹¹ ข้อมูลจากฐานข้อมูลเครดิตแห่งชาติ (NCB) เดือนสิงหาคม 2565

¹² ข้อมูลจากฐานข้อมูลเครดิตแห่งชาติ (NCB) เดือนสิงหาคม 2565 และข้อมูลของกรมบังคับคดี คำนวณโดย ธปท. จากบทความ ส่งสถานการณ์หนี้ครัวเรือนไทยภายใต้การบังคับคดี (กุมภาพันธ์ 2565)

¹³ ข้อมูลสำรวจระดับรายครัวเรือนจากการสำรวจของศูนย์ช่วยเหลือลูกหนี้และประชาชนที่ไม่ได้ความเป็นธรรม ซึ่งอิงจากบทความหนี้ในระบบในประเทศไทยเป็นอย่างไร เดือนมิถุนายน 2565 ของ PIER

หากไม่ลุกขึ้นมาแก้ปัญหาหนี้ครัวเรือน จะส่งผลกระทบต่ออย่างไร

แม้เศรษฐกิจจะฟื้นตัวต่อเนื่อง แต่หากไม่ทำอะไรเพิ่มเติม คาดว่าระดับหนี้ครัวเรือน จะค้างอยู่ที่ 84% ของ GDP (ภาพ 1) และอาจเพิ่มสูงกว่านี้ หากเศรษฐกิจชะลอลงแรงหรือถดถอย ซึ่งหมายถึงระดับหนี้ครัวเรือนไทยจะยังเกิน 80% ที่ Bank for International Settlements (BIS) มองว่าเป็นระดับที่ควรเฝ้าระวังเพราะหากเกินระดับนี้ หนี้ครัวเรือนจะส่งผลกระทบมากขึ้นต่อ GDP ในระยะยาว¹⁴ โดยภาระหนี้ที่อยู่ในระดับสูงจะ **ลดการขยายตัวของเศรษฐกิจ** เพราะรายได้ส่วนใหญ่ต้องเอาไปจ่ายคืนหนี้แทนการเอาไปใช้จ่าย อีกทั้งยัง **เสี่ยงต่อเสถียรภาพระบบการเงิน** เพราะหากลูกหนี้จำนวนมากชำระหนี้ไม่ได้

พร้อม ๆ กัน ก็อาจกระทบฐานะการเงินของเจ้าหนี้ เกิดปัญหาหนี้เสียในวงกว้างจนกลายเป็นวิกฤต **และอาจลุกลามไปสู่ปัญหาอื่น** เช่น ปัญหาสุขภาพจิตของลูกหนี้ ปัญหาสังคมที่คนถูกกดดันจากภาระหนี้ อาจเริ่มก่ออาชญากรรม จนทำให้ชีวิตและทรัพย์สินของคนในสังคมไม่ปลอดภัย นอกจากนี้ ปัญหาหนี้จะยิ่งรุนแรงขึ้นเมื่อไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เพราะค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพสูงขึ้นสวนทางกับรายได้ของครัวเรือนที่ลดลงตามจำนวนคนทำงานหารายได้ **จึงเป็นความท้าทายของประเทศ และจำเป็นที่ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต้องเร่งแก้ปัญหา**ร่วมกัน

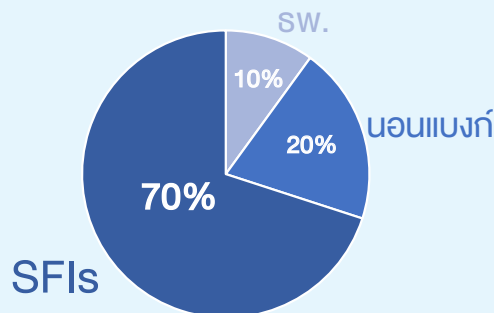
หนี้แบบไหนที่ต้องเร่งแก้ไข

การก่อหนี้ไม่ได้น่ากังวลทั้งหมด หากลูกหนี้นำเงินไปสร้างรายได้หรือสามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด แต่จาก 8 ข้อเท็จจริงการเป็นหนี้ของคนไทยข้างต้น สามารถระบุประเภทของหนี้ที่น่ากังวลและจำเป็นต้องเร่งแก้ไข ดังนี้

1. **หนี้เสียที่มีอยู่ในปัจจุบัน** โดยเฉพาะที่เกิดขึ้นในช่วงโควิด 19 (ภาพ 2) ทั้งหนี้ที่ยังอยู่กับเจ้าหนี้เดิมและถูกขาย ฟ้องยึดทรัพย์แล้ว หรือที่กำลังจะถูกดำเนินคดี / ยึดทรัพย์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นหนี้ส่วนบุคคล และหนี้ในภาคเกษตร

ภาพ 2 สัดส่วนหนี้เสียจากผลของโควิด 19 (หนี้หลัก 21) ตามประเภทเจ้าหนี้

70% ของบัญชีที่เป็นหนี้เสียในช่วงโควิด 19 เป็นหนี้ของ SFIs

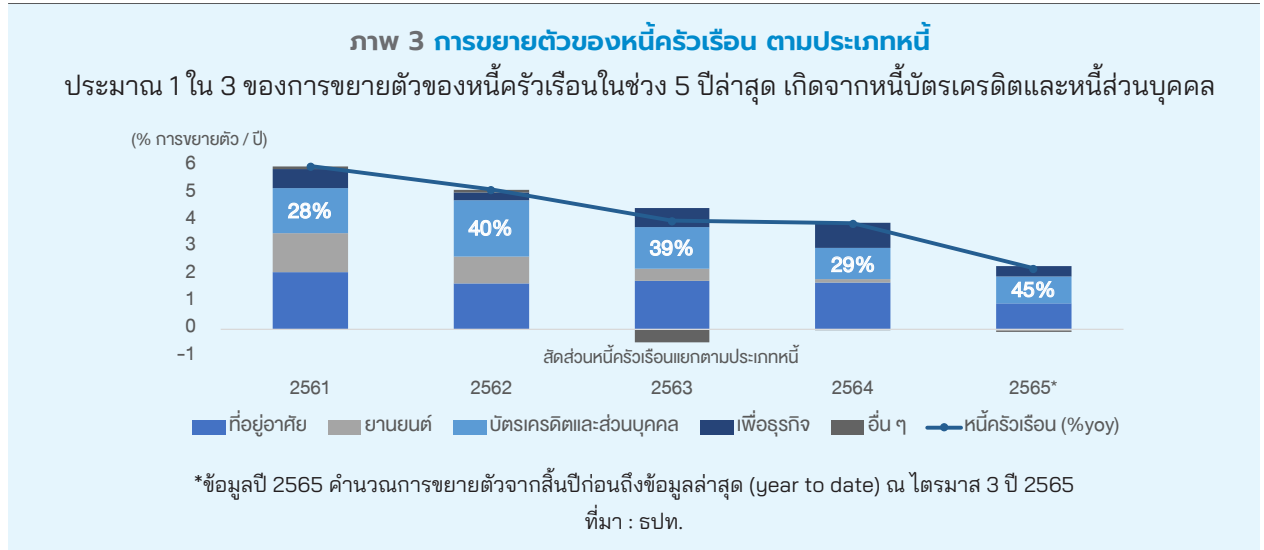

หนี้หลัก 21 คือ หนี้ค้างชำระเกิน 90 วัน โดยที่ข้อมูลงวด ธันวาคม 2562 ย้อนหลัง 12 เดือน มีสถานะไม่ค้างชำระหรือค้างชำระไม่เกิน 30 วัน โดยมีการแยกรหัสนี้ออกมาจากหนี้เสียรหัสเดิมเนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่ลูกหนี้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ไม่ปกติ ที่มา : ข้อมูลสินเชื่อบุคคลธรรมดาจากฐานข้อมูลเครดิตแห่งชาติ (NCB) เดือนสิงหาคม 2565 คำนวณโดย ธปท.

2. **หนี้ที่เป็นปัญหาเรื้อรัง (persistent debt) ยังไม่เป็นหนี้เสีย แต่ปิดจบไม่ได้** เช่น กู้หนี้ใหม่ไปจ่ายหนี้เก่า จ่ายขั้นต่ำหนี้บัตรเครดิต กู้สหกรณ์เพิ่มตามเงินเดือนที่เพิ่มจนเกษียณ และหนี้เกษตรกรที่ชำระดอกเบี้ยเป็นหลัก

¹⁴ ผลศึกษา The real effects of household debt in short and long-run โดย BIS (2560) ซึ่งเป็นสถาบันการเงินระหว่างประเทศ ได้ศึกษาระดับของสัดส่วนหนี้ครัวเรือนต่อ GDP ที่ต้องระวังจากข้อมูล 54 ประเทศ (ทั้งประเทศพัฒนาแล้วและประเทศเกิดใหม่) ตั้งแต่ปี 2533 – 2558 พบว่า หากสัดส่วนหนี้ครัวเรือนเกินกว่าระดับ 80% ของ GDP จะส่งผลกระทบต่อ GDP ในระยะยาวแบบเร่งตัวขึ้น มากกว่าประโยชน์ที่ได้รับจากการกู้ยืมเพื่อใช้จ่ายในระยะสั้นซึ่งจะช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจได้

3. **หนี้ใหม่ที่เพิ่มขึ้นเร็วและอาจเป็นหนี้เสียหรือเรื้อรังในอนาคต** ได้แก่ หนี้ในภาคเกษตร ซึ่งลูกหนี้ส่วนใหญ่กู้เงินจาก SFIs และอยู่ในวัยปลาย Gen X (50 - 60 ปี) และ Baby Boomers (> 60 ปี) ที่รายได้เริ่มลดลง และหนี้บัตรเครดิตและหนี้ส่วนบุคคลที่ปล่อยโดยธนาคาร ธพ. และ SFIs (ภาพ 3) ที่มีภาระผ่อนจ่ายต่อเดือนสูง ซึ่งเติบโตเร็วในกลุ่ม Gen Z (< 25 ปี) และ Baby Boomers ทั้งนี้ เกือบ 30% ของลูกหนี้บัตรเครดิตและหนี้ส่วนบุคคล มีหนี้เกิน 4 บัญชี และมีวงเงินรวมต่อคนสูงถึง 10 - 25 เท่าของรายได้ในแต่ละเดือน ดังนั้น หากเกิดปัญหา จะสะสมรวดเร็ว รุนแรง และแก้ได้ยาก

4. **หนี้ที่ยังไม่รวมในตัวเลขหนี้ครัวเรือน แต่มีปัญหาหรืออาจเกิดปัญหาในอนาคต** เช่น หนี้ กยศ. และสินเชื่อสหกรณ์อื่น ประมาณ 7 แสนล้านบาท หรือ 4.3% ของ GDP¹⁵ รวมถึงหนี้ในระบบที่มักพบในกลุ่มอาชีพบริการ ค้าขาย รับจ้าง เพราะไม่มีข้อมูลทางการเงินและหลักประกัน ทำให้กู้ในระบบได้ยาก นอกจากนี้ ช่องทางการเข้าถึงหนี้ในระบบ ทั้งเงินกู้อะตามเสไฟฟ้า แอปเงินกู้ เงินกู้อื่น หรือเจ้าหนี้ในช่องทางโซเชียลมีเดียต่างๆ รวมทั้งการให้กู้ผ่านเว็บพ่นออนไลน์ กำลังเป็นที่แพร่หลายจนน่ากังวล

¹⁵ ธพ. จะเผยแพร่ข้อมูลหนี้ครัวเรือน ที่รวมสินเชื่อ กยศ. และสินเชื่อสหกรณ์อื่น ในช่วงต้นปี 2566

เป้าหมายที่ รปท. อยากเห็น จากการแก้หนี้อย่างยั่งยืน

เป้าหมายการแก้ปัญหาหนี้ครัวเรือน คือ หนี้ในภาพรวมลดลงและกลับสู่ระดับที่ยั่งยืน หรือต่ำกว่า 80% เพื่อไม่ให้ระดับหนี้สูงต่อเนื่องจนส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพระบบการเงินและการขยายตัวของเศรษฐกิจในระยะยาว และสัดส่วนหนี้ที่ไม่สร้างรายได้ในอนาคตลดลง **ขณะที่ครัวเรือนมีความเป็นอยู่และสถานะทางการเงินที่ดีขึ้น** คนที่มีภาระหนี้เดิมหลุดจากกับดักหนี้และไปต่อได้ คนที่มีศักยภาพสามารถเข้าถึงสินเชื่อในระบบด้วยต้นทุนที่เหมาะสม โดยหาก**สามารถแก้หนี้ใน 4 ประเภทที่น่ากังวลได้** ภาพที่จะเห็น คือ

1

หนี้เสียที่มีอยู่ในปัจจุบัน

- **ลูกหนี้ที่เป็นหนี้เสียได้รับความช่วยเหลือเหมาะสม** สามารถจ่ายคืนหนี้ไหวในแต่ละเดือน ด้วยการปรับโครงสร้างหนี้ และหากจ่ายได้ตามยอดหนี้ที่เหลือหลังปรับโครงสร้าง หนี้เสียของลูกหนี้จะกลายเป็นหนี้ดี และลูกหนี้ไม่เกิดแผลเป็นทางการเงิน เช่น โดนฟ้องหรือยึดทรัพย์ โดยไม่จำเป็น
- **เมื่อมีปัญหาหนี้ มีผู้ให้ความช่วยเหลือที่มีคุณภาพและจำนวนที่เพียงพอ** เพื่อช่วยให้คำแนะนำ / ไกล่เกลี่ย เกี่ยวกับแนวทางการแก้หนี้โดยลูกหนี้เข้าถึงได้ง่าย ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์และได้มาตรฐาน
- **หากลูกหนี้ไปต่อไม่ไหว มีทางเลือกที่จะฟื้นฟู / สัมเร็วลูกหนี้ได้** เหมาะสมกับสถานการณ์ทางการเงินของแต่ละคน

2

หนี้ที่เป็นปัญหาเรื้อรัง (persistent debt) ยังไม่เป็นหนี้เสีย แต่ปิดจบไม่ได้

- **ลูกหนี้ที่เป็นหนี้ปกติแต่เรื้อรัง เห็นทางปิดจบหนี้** เช่น กลุ่มจ่ายดอกเบี้ยมานานแต่ไม่สามารถจ่ายคืนเงินต้นได้หมด (ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มจ่ายขั้นต่ำ) จะต้องได้รับการกระตุ้นเตือนให้ปรับพฤติกรรม และเมื่อเรื้อรังถึงจุดหนึ่งทั้งเจ้าหนี้และลูกหนี้จะต้องหันหน้าร่วมกันแก้ปัญหาให้ลูกหนี้สามารถจบหนี้ได้ แต่ต้องไม่ให้เสียวินัยทางการเงิน เพื่อแก้ปัญหาให้ได้อย่างยั่งยืน

3

หนี้ใหม่ที่เพิ่มขึ้นเร็ว และอาจเป็นหนี้เสียหรือเรื้อรังในอนาคต

- **หนี้ที่จะก่อใหม่เป็นหนี้มีคุณภาพ** โดยลูกหนี้เป็นหนี้เมื่อจ่ายไหว มีเงินเหลือพอดำรงชีพ และเป็นหนี้เมื่อจำเป็น โดยต้องกั๊กให้ตรงวัตถุประสงค์การใช้ รวมทั้งเข้าใจผลของการเป็นหนี้ดี-หนี้เสียที่จะเกิดขึ้นกับตัวลูกหนี้เอง
- **ลูกหนี้ที่มีประวัติชำระหนี้ดีกว่า จะได้เงื่อนไขสินเชื่อดีกว่า** เพื่อสนับสนุนวัฒนธรรมการเป็นหนี้ที่ดี (good credit culture) ซึ่งจะช่วยลดดอกเบี้ยหรือต้นทุนการกู้เงินของประชาชนในระยะยาว
- **ประชาชนสามารถบริหารเงิน / บริหารหนี้ ให้เป็นประโยชน์กับตัวเองที่สุด (responsible borrowing)** เช่น มีเงินออมเผื่อฉุกเฉิน รู้ว่าเมื่อเป็นหนี้ควรมีพฤติกรรมจ่ายคืนหนี้อย่างไร และเมื่อมีปัญหาในการชำระหนี้ ควรแก้ไขอย่างไร

4

หนี้ที่ยังไม่อยู่ในตัวเลขหนี้ครัวเรือน แต่มีปัญหาหรืออาจเกิดปัญหาในอนาคต

- **ระบบติดตามหนี้ครัวเรือนครอบคลุมข้อมูลลูกหนี้เพียงพอ** สามารถนำมาใช้แก้ปัญหาได้ตรงจุดและทันการณ์
- **ประชาชนเข้าถึงสินเชื่อในระบบด้วยต้นทุนการกู้ที่ตรงความเสี่ยงของตน** โดยสถาบันการเงินมีข้อมูลที่เพียงพอ เช่น รายได้ ภาระหนี้เดิม ประวัติการชำระหนี้ พฤติกรรมการชำระค่าสินค้า / บริการ / สาธารณูปโภค ในการพิจารณาอนุมัติสินเชื่อ และกำหนดอัตราดอกเบี้ยสอดคล้องกับความเสี่ยงของลูกหนี้แต่ละราย

แนวทางการแก้ปัญหาหนี้ครัวเรือนอย่างยั่งยืน

3 หลักการ ในการแก้หนี้ให้ได้ผลยั่งยืน

การแก้หนี้ที่เหมาะสมเพื่อให้การแก้ปัญหาหนี้ครัวเรือนบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ มี 3 องค์ประกอบสำคัญ คือ

1

ทำอย่างครบวงจร

ให้เหมาะสมกับลักษณะและสาเหตุของปัญหาในแต่ละช่วงของการเป็นหนี้ ตั้งแต่ก่อนเป็นหนี้ กำลังจะเป็นหนี้ ระหว่างเป็นหนี้ และเมื่อประสบปัญหาการชำระหนี้ เพื่อกันปัญหาวนซ้ำเป็นวงก้นหอย

2

ทำถูกหลักการ

มีแนวทางที่เหมาะสมและเป็นธรรมกับทั้งเจ้าหนี้และลูกหนี้ รู้ว่าอะไรควรทำ และไม่ควรทำ รวมถึงทำในเวลาที่เหมาะสม เพื่อไม่ให้เกิดผลข้างเคียงหรือผลเสียในระยะยาว ดังนี้

- **แก้ไขตรงจุด** เพราะการทำมาตรการแบบเหวี่ยงแห / เป็นวงกว้างนานเกินไป จะทำให้สถาบันการเงินไม่สามารถนำทรัพยากรไปช่วยผู้ที่เดือดร้อนหนักกว่าได้ และต้องแก้ไขให้เหมาะสมกับสถานการณ์ / ปัญหาของลูกหนี้ เช่น การให้สินเชื่อเพิ่มเพื่อแก้ปัญหารายได้ในช่วงวิกฤต แม้มีข้อดีที่ช่วยเพิ่มสภาพคล่องในระยะสั้น แต่ต้องระวังการเกิดปัญหาหนี้ที่อาจชำระไม่ได้ในระยะยาว กลายเป็นหนี้เรื้อรังหรือหนี้เสีย ทำให้เข้าถึงสินเชื่อในระบบยากขึ้น
- **ไม่สร้างภาระเพิ่มให้ลูกหนี้** เช่น พักชำระหนี้ต่อเนื่องเป็นเวลานาน เป็นเพียงการผลักปัญหาไปในอนาคตเพราะหนี้เดิมไม่ลดและมีภาระเพิ่มจากดอกเบี้ยที่เดินอยู่ตลอดด้วย รวมถึงอาจเสียวินัยทางการเงินเพราะชินกับการไม่ต้องจ่ายหนี้และอาจก่อหนี้เพิ่ม ขณะที่เจ้าหนี้อาจมีสภาพคล่องไม่พอปล่อยสินเชื่อใหม่ หรือช่วยเหลือลูกหนี้ที่เดือดร้อนจริง ๆ
- **ไม่ลดโอกาสการเข้าถึงสินเชื่อ** เช่น ลบประวัติข้อมูลเครดิต ทำให้เจ้าหนี้ไม่มีประวัติลูกหนี้ในการพิจารณาสินเชื่อ จนไม่กล้าปล่อยกู้ ทำให้ลูกหนี้เข้าถึงสินเชื่อในระบบได้ยากขึ้น หรือหากกู้ได้ จะโดนคิดดอกเบี้ยแพง
- **ตั้งใจจริง** เจ้าหนี้ต้องร่วมใจช่วยเหลือและแก้ปัญหาลูกหนี้แต่ละราย และลูกหนี้ต้องลุกขึ้นมาแก้ปัญหานี้ ปฏิบัติตามสัญญาใหม่อย่างมีวินัย และบริหารเงินอย่างถูกต้อง

3

ต้องร่วมมือกับทุกภาคส่วน

เพื่อแก้ปัญหานี้ให้ครบทุกประเภท ทั้งหนี้ที่ **รพท. กำกับดูแล** ซึ่งคิดเป็น 4 ใน 5 ของหนี้ครัวเรือนในระบบ ได้แก่ หนี้ที่อยู่กับ รพ. SFIs และนอนแบงก์ และหนี้ส่วนอื่น เช่น หนี้สหกรณ์ หนี้ กยศ. และหนี้กองทุนหมู่บ้าน รวมถึงหนี้**นอกระบบ** จึงต้องการความร่วมมือจากผู้กำกับดูแลหนี้ประเภทต่าง ๆ รวมทั้งภาครัฐอื่น ๆ เจ้าหนี้ภาคเอกชน และที่สำคัญตัวลูกหนี้เอง เพื่อให้การแก้หนี้เกิดขึ้นได้ครบวงจร และเห็นผลตามเป้าหมายของการแก้หนี้ให้ยั่งยืน ที่สำคัญ ต้องแก้ปัญหามาจากมิติด้านรายได้ และรัฐสวัสดิการ รวมถึงโครงสร้างพื้นฐานสำหรับการเกษตร เช่น ชลประทานการเกษตร และประกันภัยพืชผลควบคู่ด้วย

สิ่งที่ต้องทำเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ภายใต้หลักการแก้หนี้ที่ยั่งยืน

เริ่มต้นจากการบรรเทาภาระหนี้เดิมเพื่อช่วยเหลือกลุ่มหนี้เสียที่มีอยู่ในปัจจุบัน เพื่อให้ลูกหนี้กลุ่มนี้สามารถกลับมาเดินต่อได้ ทั้งการลดภาระหนี้ให้สอดคล้องกับรายได้ที่ลดลง การพัฒนาผู้ช่วยเหลือในการแก้ปัญหาหรือเจรจาไกล่เกลี่ยหนี้ รวมถึงหากลูกหนี้ไปต่อไม่ไหว ต้องมีแนวทางให้ลูกหนี้สามารถฟื้นฟูและกลับมาเริ่มต้นใหม่ได้เร็ว **หากไม่เร่งทำส่วนนี้** ลูกหนี้กลุ่มนี้จะมีแผลเป็นทางการเงิน และอาจมีหนี้สินล้นพ้นตัว ซึ่งจะทำให้แก้ปัญหาได้ยากขึ้น และลดโอกาสที่ลูกหนี้จะกลับมาเดินต่อ / ดำรงชีพได้อย่างเหมาะสมในอนาคต

เป้าหมาย	สิ่งที่ต้องทำ
1. ลูกหนี้ที่เป็นหนี้เสียได้รับความช่วยเหลือเหมาะสม เช่น ปรับโครงสร้างหนี้เพื่อให้จ่ายคืนหนี้ไหวในแต่ละเดือน หนี้เสียกลายเป็นหนี้ดี ลดการเกิดแผลเป็นทางการเงิน	- หนี้เสียช่วงโควิด 19 ที่ส่วนใหญ่อยู่กับ SFIs (ประมาณ 70%) : รพท. และกระทรวงการคลัง ติดตาม / เร่งรัดการปรับโครงสร้างหนี้ตามมาตรการแก้หนี้ระยะยาว (สิ้นปี 2566) โดยเฉพาะหนี้เสียภายใต้โครงการสินเชื่อนโยบายรัฐ (public service account: PSA) ที่เกิดจากเงินให้สินเชื่อเพิ่มสภาพคล่อง ซึ่งโครงการดังกล่าว ต้องมีระยะเวลาที่เพียงพอให้ SFIs เร่งปรับโครงสร้างหนี้กับลูกหนี้ แม้จะไม่ได้กระทบต่อฐานะการเงินของ SFIs เนื่องจากการชดเชยความเสียหายจากภาครัฐ แต่ถ้าไม่แก้ไขก็จะสร้างแผลเป็นให้กับลูกหนี้ - หนี้เสียช่วงโควิด 19 ส่วนที่เหลือ (อยู่ที่นอนแบงก์ 20% และ รพท. 10%) : รพท. ติดตาม / เร่งรัดการปรับโครงสร้างหนี้ตามมาตรการแก้หนี้ระยะยาว (สิ้นปี 2566) เพื่อให้เจ้าหนี้ช่วยลูกหนี้ที่เป็นหนี้เสียจากโควิด 19 อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับการฟื้นตัวของรายได้ของลูกหนี้แต่ละกลุ่ม
2. เมื่อมีปัญหาหนี้ มีผู้ให้ความช่วยเหลือที่มีคุณภาพและจำนวนที่เพียงพอ โดยต้องร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน เพื่อพัฒนาหลักสูตรและสร้างตัวช่วยลูกหนี้ที่กระจายตัวในวงกว้าง	- รพท. จะกำหนดให้เจ้าหนี้ต้องมีบริการให้คำปรึกษาการแก้ปัญหาหนี้ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ของลูกหนี้ เข้าถึงได้ง่ายตามช่องทางการให้บริการปกติของเจ้าหนี้ เช่น call center หรือสาขา ซึ่งคาดว่าจะเริ่มดำเนินการได้ในสิ้นปี 2566 - รพท. จะสร้างตัวช่วยลูกหนี้ โดยให้มีคนกลางทำหน้าที่ให้คำแนะนำด้านการแก้หนี้ (debt counsellor) ซึ่งอาจเป็นอาชีพ / บริการใหม่ทั้งจากภาครัฐ องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร (NGOs) และภาคเอกชน รวมถึงนายจ้างที่อาจเป็นอีกหนึ่งเครือข่ายในการช่วยเหลือ รวมถึงการไกล่เกลี่ยหนี้ (debt mediator) ซึ่งปัจจุบัน รพท. อยู่ระหว่างพัฒนาหลักสูตรการจัดอบรมที่จะใช้นำร่องกับผู้ไกล่เกลี่ย / ผู้ประนีประนอมในกระบวนการยุติธรรม โดยจะประเมินคุณภาพอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ จะนำไปขยายผลกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข เพื่อให้กระจายเชิงพื้นที่ในวงกว้าง และเข้าถึงประชาชนกลุ่มฐานราก

เป้าหมาย	สิ่งที่ต้องทำ
3. หากลูกหนี้ไปต่อไม่ไหว มีทางเลือกที่จะฟื้นฟู / ล้มเร็วลูกเร็วได้ โดยร่วมกับหน่วยงานภาครัฐผลักดันการแก้กฎหมายฟื้นฟู / ล้มละลาย	รพท. จะร่วมผลักดันให้มีกฎหมายที่ช่วยให้ลูกหนี้รายย่อยทั่วไปที่ไปต่อไม่ไหว สามารถเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูลูกหนี้ของตนเอง และ/หรือเข้าสู่กระบวนการขอล้มละลายตนเองด้วยความสมัครใจได้ เพื่อเปิดโอกาสให้ลูกหนี้ทำแผนจัดการหนี้มาเสนอเจ้าหนี้โดยอาจมีแนวทางที่จะรักษาทรัพย์สินไว้เพื่อนำไปสร้างรายได้ในอนาคต แทนการรอเจ้าหนี้ฟ้องล้มละลายและบังคับขายทรัพย์สินชำระหนี้ ทั้งนี้ กระบวนการดังกล่าวต้องกันไม่ให้ลูกหนี้นำใช้ช่องทางนี้ในการแก้หนี้ที่ไม่เหมาะสม (moral hazard) ตัวอย่าง กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูและการล้มละลายสำหรับรายย่อยในต่างประเทศ มีกฎหมายให้ลูกหนี้รายย่อยสามารถยื่นขอล้มละลายตนเองหรือมีกระบวนการฟื้นฟูลูกหนี้สำหรับรายย่อย (สหรัฐอเมริกา 1841-1938, อังกฤษ 1861-1999, ญี่ปุ่น 1922-1999, เกาหลีใต้ 1962-2005) ทั้งนี้ กฎหมายฟื้นฟูลูกหนี้บุคคลธรรมดาที่มีประสิทธิภาพ ควรมีเงื่อนไขขั้นต่ำ ดังนี้ 1. ช่วยลูกหนี้ที่สุจริตและยังสามารถชำระหนี้ได้อยู่ ไม่ต้องตกเป็นบุคคลล้มละลาย 2. คัดกรองสิทธิของเจ้าหนี้เหมาะสม และช่วยให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้ไม่น้อยกว่ากระบวนการล้มละลาย 3. มีกลไกป้องกันไม่ให้ลูกหนี้ใช้กระบวนการในเรื่องนี้โดยทุจริต และไม่ส่งเสริมปัญหาด้านพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น ถูกใช้เป็นช่องทางประวิงเวลาการชำระหนี้และการดำเนินคดี 4. ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบที่ไม่พึงประสงค์ (อันก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อระบบ) 5. มีคนกลางช่วยลูกหนี้ทำแผนชำระหนี้ที่ปฏิบัติได้จริงและยั่งยืน รวมทั้งอาจมีบทบาทช่วยลูกหนี้เจรจาหนี้

นอกจากนี้ กลุ่มหนี้เดิมอีกกลุ่มที่ต้องได้รับการแก้ปัญหา คือ กลุ่มหนี้เรื้อรัง เพื่อให้ลูกหนี้กลุ่มนี้สามารถปิดจบหนี้ได้เร็วขึ้น หากไม่แก้ปัญหาลูกหนี้ ลูกหนี้กลุ่มนี้จะไม่สามารถหลุดจากกับดักหนี้ได้ ส่งผลต่อคุณภาพชีวิต เพราะอาจไม่มีเงินเหลือพอดำรงชีพ และเพิ่มโอกาสกลายเป็นหนี้เสีย ทำให้กู้เงินเชื่อใหม่เพื่อสร้างรายได้เพิ่มในอนาคตยากขึ้น

เป้าหมาย	สิ่งที่ต้องทำ
4. ลูกหนี้ที่เป็นหนี้ปกติแต่เรื้อรัง เห็นทางปิดจบหนี้ ผ่านการกระตุ้นเตือน และการร่วมกันแก้ปัญหาระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้	รพท. จะผลักดันให้มีแนวทางแก้ไขปัญหาลูกหนี้กลุ่มนี้ภายในไตรมาส 3 ปี 2566 โดยเริ่มจากกลุ่มหนี้บัตรเครดิตที่เป็นหนี้เรื้อรังของลูกหนี้กลุ่มเปราะบาง มีอายุมากและมีปัญหาทางการเงินรุนแรงก่อน เช่น หากจ่ายดอกเบี้ยมากกว่าเงินต้น เป็นระยะเวลานานต่อเนื่องกัน และยังไม่มีความมั่นใจว่าจะสามารถชำระคืนเงินจนปิดจบหนี้ได้ เจ้าหนี้จะต้องปรับโครงสร้างหนี้เพื่อช่วยให้ลูกหนี้สามารถจบหนี้ได้เร็วขึ้น ไม่ติดอยู่ในกับดักหนี้เรื้อรัง

เมื่อแก้ปัญหาลูกหนี้เดิมได้แล้ว ต้องดูแลการปล่อยหนี้ใหม่ให้มีคุณภาพ ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาคู่ขนาน เพื่อช่วยให้ลูกหนี้ไม่กลับมาก่อหนี้เกินตัวจนติดกับดักหนี้ซ้ำ หากไม่ทำส่วนนี้ การเพิ่มขึ้นของหนี้ใหม่จะกลายเป็นผลร้ายต่อลูกหนี้ เพราะลูกหนี้อาจก่อหนี้เกินตัวและใช้เงินกู้ไม่ถูกวัตถุประสงค์ ขณะที่หนี้เดิมก็ยังชำระไม่หมด หนี้ยังพอกพูน ลูกหนี้ไม่สามารถหลุดวงจรหนี้ได้

เป้าหมาย	สิ่งที่ต้องทำ
5. หนี้ที่จะก่อใหม่เป็นหนี้มีคุณภาพ โดย รพท. จะออกเกณฑ์ใหม่ ทั้งเกณฑ์ให้สินเชื่อด้วยความรับผิดชอบ และเกณฑ์ให้สินเชื่อเท่าที่ลูกหนี้สามารถจ่ายคืนไหว และมีเงินเหลือพอดำรงชีพ เพื่อให้ลูกหนี้เป็นหนี้เมื่อจ่ายไหว มีเงินเหลือพอดำรงชีพ และเมื่อจำเป็น กู้ยืมตรงวัตถุประสงค์ และเข้าใจผลของการเป็นหนี้ดี-หนี้เสีย	รพท. จะออกเกณฑ์เพื่อให้เจ้าหนี้ให้สินเชื่อด้วยความรับผิดชอบ (responsible lending: RL) ดังนี้ - เกณฑ์การให้สินเชื่อด้วยความรับผิดชอบตลอดวงจรหนี้ (คาดจะออกเกณฑ์ภายในกลางปี 2566) โดยเจ้าหนี้จะต้อง - โฆษณาโดยไม่กระตุ้นการกู้เงินจนเป็นหนี้เกินตัว หรือทำให้ลูกหนี้ไม่สนใจวัฒนธรรมการเป็นหนี้ที่ดี เช่น สัมผัสสินเชื่อแล้วอนุมัติเร็ว ไม่ต้องมีหลักประกัน ได้รับเงินกู้ไว ไม่ตรวจ NCB กู้เงินล้านบาทแต่จ่ายชำระไม่กี่ร้อยบาทต่อวัน โดยไม่บอกข้อมูลแนวทางการตัดชำระเงินต้น / ดอกเบี้ย - ให้ข้อมูลสำคัญครบถ้วนชัดเจนตลอดวงจรหนี้ เพื่อกระตุ้นพฤติกรรมบริหารหนี้ที่ดี เป็นประโยชน์ต่อตัวลูกหนี้เอง โดยเฉพาะ - ก่อน / กำลังจะเป็นหนี้: แจ้งอัตราดอกเบี้ยที่รวมค่าธรรมเนียมสำคัญ ระยะเวลาผ่อนชำระ ทางเลือกของการผ่อนชำระที่เหมาะสมกับลูกหนี้ ผลต่อตัวลูกหนี้จากการเป็นหนี้ดี-หนี้เสีย เช่น ถ้าเป็นหนี้ดี จะกู้ใหม่ได้ง่ายกว่า และอาจได้ดอกเบี้ยถูกลง รวมถึงรีไฟแนนซ์หนี้เดิมไปหาเจ้าหนี้ใหม่ที่ให้ดอกเบี้ยถูกลงได้ง่ายกว่า

เป้าหมาย	สิ่งที่ต้องทำ
	• ระหว่างเป็นหนี้: ผลของการจ่ายขั้นต่ำ เช่น ถ้ากู้บัตรเครดิตเงินสดแล้วจ่ายขั้นต่ำ 3% ทุกเดือน จะใช้เวลา 7 ปี ถึงจะหมดหนี้ และจะเสียดอกเบี้ยทั้งสัญญาารวมกันถึง 70% ของเงินต้น หรือแนวทางบริหารจัดการรายได้และชำระหนี้ เช่น ถ้ามีเงินก้อนเข้ามาอย่างโบนัส ควรแบ่งเงินส่วนหนึ่งเพื่อออมเพื่อฉุกเฉิน และ/หรือจ่ายโปะหนี้เพื่อลดภาระดอกเบี้ยและจบหนี้เร็วขึ้น • เมื่อหนี้มีปัญหา: ผลดีของการรีบแก้ปัญหา ช่องทาง / วิธีการแก้ปัญหาที่ถูกต้อง เช่น ถ้าโดนฟ้อง ควรต้องไปพบทนายที่ศาลด้วยตัวเองเพื่อเจรจาปรับโครงสร้างหนี้ที่ลูกหนี้สามารถจ่ายไหว 1.3 เสนอสินเชื่อที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของลูกหนี้ เช่น กรณีลูกหนี้ต้องการกู้เงินเพื่อประกอบธุรกิจ ก็ไม่ควรเสนอสินเชื่อส่วนบุคคลให้ไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ 1.4 กำหนดเงื่อนไขสัญญาที่เป็นธรรม เช่น เรียกหลักประกัน / ให้ทำประกันภัยเท่าที่จำเป็น เมื่อจ่ายคืนหนี้ครบต้องรับคืนหลักประกันโดยเร็ว สนับสนุนการชำระคืนหนี้ / ปิดจบหนี้เร็ว 1.5 เมื่อลูกหนี้มีปัญหา ต้องเสนอเงื่อนไขปรับโครงสร้างหนี้ที่สอดคล้องกับความสามารถในการชำระหนี้ของลูกหนี้อย่างน้อย 1 ครั้ง โดยเฉพาะก่อนฟ้องหรือก่อนขาย ตัวอย่าง responsible lending ในต่างประเทศ • การโฆษณาต้อง ชัดเจน เป็นธรรม ไม่ทำให้เข้าใจผิด และรับผิดชอบต่อสังคม เช่น ไม่กระตุ้นให้ก่อหนี้เกินพอดี (อังกฤษ 2015, นิวซีแลนด์ 2015) • ต้องเปิดเผยเอกสารประกอบการเสนอขายและสัญญาสินเชื่อที่เป็นมาตรฐาน เพื่อให้ลูกหนี้นำไปเปรียบเทียบได้ (นิวซีแลนด์ 2003, มาเลเซีย 2013) • การให้สินเชื่อต้องพิจารณาความสามารถในการชำระหนี้ และความเหมาะสมกับตัวลูกหนี้อย่างถี่ถ้วน ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจ เช่น ผลของการกู้ที่เพิ่มภาระหนี้ ผลของการผัดผ่อน ช่องทางช่วยเหลือ debt counsellor (ออสเตรเลีย 2010, มาเลเซีย 2012, อังกฤษ 2014, นิวซีแลนด์ 2015)

เป้าหมาย	สิ่งที่ต้องทำ
	2. เกณฑ์การให้สินเชื่อเท่าที่ลูกหนี้สามารถจ่ายคืนได้และมีเงินเหลือพอดำรงชีพ (เป็นส่วนหนึ่งของมาตรการดูแลความเสี่ยงเชิงระบบ) เช่น 2.1 ลูกหนี้ไม่ให้อยู่ในระดับสูงเกินไป เมื่อเทียบกับรายได้ โดยเงินที่ต้องจ่ายชำระหนี้ในแต่ละเดือนต้องไม่สูงเกินไป (debt service ratio: DSR) เพื่อให้ลูกหนี้มีรายได้หลังชำระหนี้แล้วเพียงพอต่อการดำรงชีพ และยอดหนี้รวมทั้งหมดต้องไม่สูงเกินไป เพราะจะไม่สามารถจบหนี้ได้ 2.2 ส่งเสริมการออมก่อนกู้ เช่น กำหนดอัตราส่วนเงินดาวน์ขั้นต่ำในการกู้เงินเพื่อซื้อทรัพย์สิน (อัตราส่วน loan-to-value: LTV) โดยการออกมาตรการดูแลความเสี่ยงเชิงระบบเหล่านี้ จะต้องพิจารณาช่วงเวลาที่เหมาะสม เพื่อไม่ให้กระทบกับการฟื้นตัวของเศรษฐกิจ
6. ลูกหนี้ที่มีประวัติชำระหนี้ดีกว่า ได้เงื่อนไขสินเชื่อดีกว่า โดย ธปท. จะออกเกณฑ์ใหม่เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ดอกเบี้ยสะท้อนความเสี่ยงของลูกหนี้ และผลักดันให้การรายงานข้อมูลเครดิตช่วยกระตุ้นการรีไฟแนนซ์หนี้ดีเพิ่มขึ้น	ธปท. จะสร้างแรงจูงใจให้เจ้าหนี้สินเชื่อรายย่อยมีกลไกกำหนดอัตราดอกเบี้ยตามความเสี่ยงของลูกหนี้แต่ละราย (risk-based pricing: RBP) โดยจะออกเอกสารรับฟังความคิดเห็น (consultation paper) ภายในเดือนมิถุนายน 2566 หลักการ คือ ลูกหนี้ที่มีความเสี่ยงต่ำควรจ่ายดอกเบี้ยในอัตราต่ำกว่าหรือได้รับเงื่อนไขสินเชื่อดีกว่า โดยเจ้าหนี้อาจพิจารณาจากพฤติกรรมการชำระหนี้ร่วมด้วย ซึ่งปัจจุบันเจ้าหนี้สินเชื่อรายย่อยส่วนใหญ่ปล่อยกู้โดยคิดดอกเบี้ยที่กระจุกตัวอยู่ใกล้เพดาน ไม่มีการปรับลดดอกเบี้ยให้ลูกหนี้แม้จะมีประวัติและพฤติกรรมการชำระหนี้ที่ดีมาตลอด (เกณฑ์การกำหนดอัตราดอกเบี้ยตามความเสี่ยงของลูกหนี้แต่ละราย จะมีทั้งกลุ่มลูกหนี้ความเสี่ยงต่ำที่ควรจ่ายดอกเบี้ยต่ำกว่า และกลุ่มลูกหนี้ความเสี่ยงสูงที่ปัจจุบันเข้าถึงสินเชื่อในระบบได้ยาก ควรจ่ายดอกเบี้ยสูงกว่ากลุ่มเสี่ยงต่ำหรือสูงกว่าเพดานดอกเบี้ยแต่ยังกู้ในระบบได้ ตามรายละเอียดในข้อ 9) ตัวอย่าง risk-based pricing ในต่างประเทศ • แจ้งลูกค้าให้ทราบถึงสาเหตุ / ปัจจัยที่ทำให้ได้รับดอกเบี้ยสูงกว่าลูกค้าส่วนใหญ่ และวิธีปรับปรุงเพื่อให้ได้ดอกเบี้ยที่ดีขึ้น (risk-based pricing notice) (สหรัฐอเมริกา 2011) • ลดดอกเบี้ยนี้บัตรเครดิตเมื่อลูกหนี้ชำระหนี้ดีต่อเนื่อง จากเพดานที่ 18% ลดเหลือ 17% หากชำระดี ≥ 10 เดือน ภายใน 12 เดือน และลดเหลือ 15% หากชำระดีทุกงวดใน 12 เดือน (มาเลเซีย 2019)

เป้าหมาย	สิ่งที่ต้องทำ
	รพท. จะผลักดันให้เจ้าหนี้เห็นพฤติกรรมดีของลูกค้าด้วยเพื่อกระตุ้นการรีไฟแนนซ์หนี้เดิมที่ลูกค้ามีพฤติกรรมดีไปยังดอกเบี้ยที่ถูกลง โดยเจ้าหนี้ในระบบทุกรายควรรายงานข้อมูลเครดิตของลูกค้า เพื่อให้เจ้าหนี้รายอื่นๆ เห็นข้อมูลหนี้ (ยอดเงิน จำนวนเจ้าหนี้ และพฤติกรรม) ทั้งหมดของลูกค้า รวมถึงสนับสนุนการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริมให้มีการใช้ข้อมูลประกอบการพิจารณาสินเชื่อจากแหล่งต่าง ๆ เช่น การจัดทำ credit scoring
7. ประชาชนสามารถบริหารเงิน / บริหารหนี้ ให้เป็นประโยชน์กับตัวเองที่สุด (responsible borrowing) โดยจัดทำหลักสูตรและร่วมมือกับเครือข่ายทำกิจกรรมเพื่อส่งต่อความรู้ให้กระจายไปในวงกว้าง	รพท. จะจัดทำหลักสูตรความรู้ / กิจกรรม เพื่อกระตุ้นพฤติกรรมและเสริมทักษะทางการเงิน รวมถึงการบริหารหนี้ที่เป็นมาตรฐาน สอดคล้องกับปัญหาแต่ละกลุ่ม ดังนี้ • ระดับเยาวชน : มีหลักสูตรให้เยาวชนทุกระดับ ได้แก่ ประถม มัธยม ปวส. และอุดมศึกษา โดยเนื้อหาความรู้เหมาะสมกับแต่ละช่วงวัย เช่น ระดับอุดมศึกษาที่กำลังเข้าสู่ระดับแรงงาน เน้นให้ความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์การเงิน การลงทุน การคำนวณดอกเบี้ย และเท่าทันภัยการเงินรูปแบบต่าง ๆ โดยจะผลักดันให้เป็นหลักสูตร / กิจกรรมภาคบังคับในสถานศึกษา ซึ่งปัจจุบันได้จัดทำหลักสูตร สำหรับมัธยมปลายร่วมกับโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์แล้ว และจะเริ่มนำมาใช้กับสถานศึกษานำร่องอื่น ๆ ในปีการศึกษา 2566 (ไตรมาส 2) ส่วนหลักสูตรสำหรับมัธยมต้น รพท. อยู่ระหว่างพัฒนาหลักสูตรร่วมกับโรงเรียนสาธิตสถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ซึ่งจะเริ่มนำไปทดลองสอนในปีการศึกษา 2566 ก่อนจะพิจารณาขยายผลต่อไป • กลุ่มวัยทำงาน : จัดทำหลักสูตรพื้นฐานทางการเงิน / คู่มือการจัดการกิจกรรมที่ให้ความรู้และกระตุ้นเตือนพฤติกรรมตั้งแต่ก่อนเป็นหนี้ ระหว่างเป็นหนี้ และเมื่อหนี้มีปัญหาสำหรับพนักงานในสถานประกอบการและบุคคลทั่วไป โดยดำเนินการผ่านโครงการส่งเสริมทักษะทางการเงินสำหรับคนวัยทำงาน (โครงการ Fin. ดี Happy Life) พร้อมเร่งผลักดันบทบาทของนายจ้างให้มีส่วนช่วยส่งต่อความรู้ทางการเงินและการแก้ไขหนี้ของพนักงาน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม รวมทั้งเผยแพร่สื่อความรู้ / กิจกรรมต่าง ๆ บนเว็บไซต์ของ รพท. อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ในปี 2566 รพท. ยังมีแผนที่จะร่วมมือกับเครือข่ายพันธมิตรอื่น ๆ เช่น กระทรวงมหาดไทยและกระทรวงสาธารณสุข เพื่อส่งต่อความรู้ทางการเงินในวงกว้างและคำนึงถึงประชาชนฐานรากในพื้นที่ต่าง ๆ เพิ่มเติมจากปัจจุบันที่ได้ร่วมกับตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET) และบริษัทบริหารสินทรัพย์สุขุมวิท จำกัด (SAM) จัดทำหลักสูตรออนไลน์เรื่องการบริหารจัดการหนี้สำหรับบุคคลทั่วไปโดยเผยแพร่บนเว็บไซต์ของ SET แล้ว ทั้งนี้ เนื้อหาหลักสูตรเน้นให้ความรู้ลูกหนี้เกี่ยวกับการกู้ยืมด้วยความรับผิดชอบ (responsible borrowing) ควบคู่ด้วย โดยลูกหนี้มีสิ่งที่จะต้องทำ ได้แก่

เป้าหมาย	สิ่งที่ต้องทำ
	• ก่อน / กำลังจะเป็นหนี้ : เป็นหนี้เท่าที่จำเป็น สำหรับรายรับ / รายจ่าย วัตถุประสงค์และความจำเป็นที่จะก่อหนี้ และประเมินก่อนว่าจะสามารถจ่ายคืนหนี้ได้ รวมถึงเข้าใจเงื่อนไขสำคัญของสินเชื่อ รวมทั้งประโยชน์การเป็นหนี้ดี และผลของการเป็นหนี้เสีย • ระหว่างเป็นหนี้ : ใช้เงินให้ถูกวัตถุประสงค์ ชำระคืนอย่างมีวินัย หากมีเงินเหลือ ควรจัดสรรบางส่วนไปชำระหนี้เพิ่มเติม เพื่อลดภาระดอกเบี้ยในระยะยาว และจบหนี้ได้เร็วขึ้น • เมื่อมีปัญหาชำระหนี้ : รับผิดชอบต่อเจ้าหนี้เพื่อขอปรับโครงสร้างหนี้ และปฏิบัติตามเงื่อนไขปรับโครงสร้างหนี้อย่างมีวินัย หากสถานการณ์เปลี่ยนแปลงจนเริ่มจ่ายคืนไม่ไหว ให้รับผิดชอบต่อเจ้าหนี้เพื่อร่วมกันปรับโครงสร้างหนี้ใหม่อีกครั้ง

ท้ายที่สุด คือ การดูแลให้ประชาชนสามารถเข้าถึงสินเชื่อในระบบได้ง่ายขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มที่มีรายได้ไม่แน่นอน และที่สำคัญ จะต้องได้รับสินเชื่อในอัตราดอกเบี้ยที่เหมาะสมกับความเสี่ยงของตนเอง ซึ่งต้องอาศัยการมีฐานข้อมูลในระบบที่ครบถ้วน เห็นข้อมูลหนี้ครบถ้วนและข้อมูลรายได้ที่ชัดเจน เพื่อให้เจ้าหนี้มีข้อมูลที่เพียงพอในการใช้พิจารณาสินเชื่อได้อย่างเหมาะสม รวมถึงมีเกณฑ์การคิดดอกเบี้ยที่เหมาะสมกับความเสี่ยงของลูกค้า **หากไม่ทำส่วนนี้** เจ้าหนี้จะไม่สามารถประเมินความเสี่ยงของลูกค้าได้ จนไม่กล้าปล่อยสินเชื่อ หรือหากปล่อย จะคิดดอกเบี้ยสูง ทำให้ประชาชนเข้าถึงสินเชื่อในระบบด้วยราคาที่เหมาะสมได้ยากขึ้น

เป้าหมาย	สิ่งที่ต้องทำ
8. ระบบติดตามหนี้ครัวเรือนครอบคลุมข้อมูลลูกหนี้เพียงพอ โดยร่วมกับหน่วยงานต่างๆ พัฒนาระบบข้อมูลทั้งด้านรายได้และพฤติกรรมการจ่ายเงิน เพื่อให้เจ้าหนี้ใช้ในการประเมินความเสี่ยงและกล้าปล่อยสินเชื่อได้มากขึ้น	รพท. จะร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องผลักดันให้มีการใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลต่าง ๆ ในการประเมินและติดตามสินเชื่อ โดยเฉพาะข้อมูลรายได้ / รายจ่าย เช่น รายรับรายจ่ายในบัญชีเงินฝาก และข้อมูลพฤติกรรม การจ่ายเงินที่ต้องชำระตามกำหนดเวลา เช่น ประวัติการชำระค่าน้ำ ค่าไฟ โดยจะเริ่มจากการให้เจ้าหนี้กลุ่มที่มีลูกหนี้จำนวนมากเข้าเป็นสมาชิกในเครดิตบูโร (NCB) และหารือแนวทางการผลักดันร่วมกับภาครัฐปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริมการใช้ข้อมูลให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งจะอยู่ในแผนนโยบายของ รพท. เรื่องการเปิดให้มีการใช้ประโยชน์จากข้อมูล หรือ open data ที่จะเผยแพร่ในช่วงครึ่งแรกของปี 2566

เป้าหมาย	สิ่งที่ต้องทำ
	ตัวอย่าง โครงสร้างพื้นฐานด้านข้อมูลในต่างประเทศ - ข้อมูลหลากหลาย และเก็บข้อมูลยาวนาน (6 - 7 ปี) เช่น ค่าเช่าบ้าน, ค่าสาธารณูปโภค และมีการนำข้อมูลทางเลือกมาใช้ทำ credit scoring (อังกฤษ สหรัฐอเมริกา) - ตลาดข้อมูลเครดิตมีการแข่งขัน มีเครดิตบูโรสำคัญ 3 - 4 แห่ง และมีบริษัทที่เชี่ยวชาญทำ credit scoring ซึ่งสามารถเป็นบริษัทอื่นที่ไม่ได้เป็นคนเก็บข้อมูล (สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ออสเตรเลีย อินเดีย) - บางประเทศกำหนดให้เจ้าหนี้ทุกรายต้องนำส่งข้อมูลเครดิต (ไต้หวัน เกาหลีใต้ มาเลเซีย จีน เวียดนาม) - มีโครงสร้างพื้นฐานที่เปิดให้มีการใช้ประโยชน์จากข้อมูลได้หลากหลาย เอื้อให้ประชาชนใช้ข้อมูลของตนเองจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อเข้าถึงบริการสินเชื่อในระบบได้ดีขึ้น เช่น โครงการ SGFinDex รวมข้อมูลของผู้ใช้บริการภาคการเงิน ประกัน ภาครัฐ ในที่เดียว (สิงคโปร์)
9. ประชาชนเข้าถึงสินเชื่อในระบบด้วยต้นทุนการกู้ที่ตรงความเสี่ยงของตน โดย ธปท. จะออกเกณฑ์ใหม่เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ดอกเบี้ยสะท้อนความเสี่ยงของลูกหนี้ โดยกลุ่มที่เสี่ยงสูงจะสามารถกู้ในระบบได้ ด้วยดอกเบี้ยที่สูงกว่ากลุ่มเสี่ยงต่ำ ไม่โดนผลักออกนอกระบบ	ธปท. จะทบทวนเกณฑ์เพดานดอกเบี้ย เพื่อไม่ให้ลูกหนี้เสี่ยงสูงกว่าเพดานโดนผลักออกนอกระบบ และสร้างแรงจูงใจให้เจ้าหนี้สินเชื่อรายย่อยมีกลไกกำหนดอัตราดอกเบี้ยตามความเสี่ยงของลูกหนี้แต่ละราย (risk-based pricing: RBP) โดยจะออกเอกสารรับฟังความคิดเห็น (consultation paper) ภายในเดือนมิถุนายน 2566 หลักการ คือ ลูกหนี้ที่มีความเสี่ยงต่ำจะต้องได้รับดอกเบี้ยในอัตราที่ต่ำกว่าลูกหนี้ที่มีความเสี่ยงสูง โดยลูกหนี้ที่มีความเสี่ยงสูงมาก อาจได้รับดอกเบี้ยสูงกว่าเพดานดอกเบี้ยที่กำหนดไว้ในปัจจุบัน แต่สามารถเข้าถึงสินเชื่อในระบบได้โดยไม่โดนผลักออกไปนอกระบบ ซึ่งจะมีต้นทุนดอกเบี้ยที่สูงกว่าและไม่ได้รับการให้บริการที่เป็นธรรม ทั้งนี้ การพิจารณานโยบายต้องหาจุดสมดุลระหว่างการเพิ่มการเข้าถึงสินเชื่อในระบบและการดูแลระดับหนี้ครัวเรือน รวมทั้งการให้สินเชื่อด้วยความรับผิดชอบ

สำหรับหนี้ส่วนที่ ธปท. ไม่ได้กำกับดูแล ธปท. ได้มีบทบาทหน้าที่เสนอมาตรการปรับโครงสร้างหนี้ที่มีปัญหาในระบบสหกรณ์ กยศ. หนี้นอกการกำกับดูแลของ ธปท. ประเภทอื่น ๆ รวมทั้งหนี้นอกระบบต่อรัฐบาล ผ่านช่องทางคณะกรรมการต่าง ๆ ของภาครัฐ อาทิ คณะกรรมการกำกับดูแลหนี้สินของประชาชนรายย่อย ซึ่งที่ผ่านมาได้ผลักดันการแก้หนี้ข้าราชการครูอย่างต่อเนื่อง เช่น สนับสนุนการหักชำระหนี้หน้าของเงินเดือน เพื่อให้ลูกหนี้ยังมีเงินเหลือพอดำรงชีพ รวมถึงให้นายจ้างเจรจากับเจ้าหนี้หลายรายเพื่อปรับปรุงโครงสร้างหนี้ นอกจากนี้ ได้สนับสนุนการแก้ไขกฎหมาย พ.ร.บ. กยศ. เพื่อให้ลูกหนี้และผู้ค้าประกันสามารถเข้าถึงการเจรจาปรับโครงสร้างหนี้ได้มากขึ้น ทั้งนี้ ในระยะต่อไป ธปท. จะสนับสนุนให้หน่วยงานกำกับดูแลหนี้อื่น ๆ นำแนวทางของ directional paper ฉบับนี้ไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาและภารกิจของแต่ละหน่วยงาน

นอกจากนี้ จะแก้หนี้สำเร็จ ต้องแก้จน / สร้างรายได้ไปพร้อมกับการแก้หนี้ด้วย ดังนั้น จึงต้องแก้ปัญหาด้านการเสริมรายได้ที่มั่นคง เช่น พัฒนาทักษะแรงงาน เพื่อเพิ่มรายได้ อีกทั้งต้องป้องกันไม่ให้กลุ่มรายได้ต่ำหรือไม่มีรายได้จากเหตุจำเป็น (เช่น ประสบอุบัติเหตุ ทำงานไม่ได้ ครอบครัวเจ็บป่วย ลูกเข้าโรงเรียน) ต้องเป็นหนี้เพราะมีเหตุจำเป็น ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องช่วยเหลือให้ถูกจุด เช่น ปรับปรุงสวัสดิการรัฐให้ตรงจุด

ความสำเร็จ จากการร่วมมือกัน แก้ปัญหานี้ครัวเรือน อย่างยั่งยืน

การแก้ปัญหานี้ครัวเรือนให้เกิดผลสำเร็จและยั่งยืน เป็นบทบาทของทุกฝ่ายที่ต้องร่วมมือกัน ทั้ง**เจ้าหนี้** ที่ต้องให้สินเชื่อเหมาะสมกับศักยภาพลูกหนี้ ช่วยลูกหนี้ชำระหนี้ได้เร็ว และช่วยลูกหนี้ที่มีปัญหาให้ไม่จมกองหนี้ **ภาครัฐ** มีบทบาทในการสร้างรายได้ และรัฐสวัสดิการที่เพียงพอ รวมถึงเตรียมโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นทั้งการให้ความรู้ทางการเงิน การปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาฐานข้อมูลเครดิตที่ครบถ้วน เพื่อสนับสนุนการเข้าถึงสินเชื่อและการแก้ปัญหานี้ครัวเรือนอย่างยั่งยืน และที่สำคัญ **ลูกหนี้** ต้องเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางการเงิน ภูมื่นเท่าที่จำเป็น ใช้เงินกู้ให้ถูกวัตถุประสงค์ และชำระหนี้อย่างมีวินัย

หากเราแก้ปัญหานี้ครัวเรือนอย่างยั่งยืนได้ตามแนวทางข้างต้น ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจะได้รับประโยชน์ ตั้งแต่ลูกหนี้ที่มีปัญหานี้เสียหรือหนี้เรื้อรัง จะมองเห็นทางออก บริหารจัดการหนี้ได้ดีขึ้น ลูกหนี้ที่จะกู้ใหม่ สามารถเข้าถึงสินเชื่อในระบบได้มากขึ้นด้วยอัตราดอกเบี้ยที่เหมาะสมกับความเสี่ยง มีความรู้ทางการเงินดีขึ้น กู้หน้อย่างรับผิดชอบ เจ้าหนี้ขยายฐานลูกหนี้ได้มากขึ้น ต้นทุนจากหนี้เสียและการแก้ปัญหาเรื้อรังเรียนลดลง จากคุณภาพการให้บริการที่ดีและเป็นธรรมมากขึ้น ครัวเรือนมีสุขภาพทางการเงินที่ดีขึ้น ช่วยลดปัญหาสังคมและความเหลื่อมล้ำ ตลอดจนเศรษฐกิจการเงินโดยรวมมีเสถียรภาพขึ้นจากหนี้ครัวเรือนที่ทยอยลดลงมาอยู่ในระดับที่ไม่กระทบต่อการฟื้นตัวของเศรษฐกิจและเสถียรภาพระบบการเงิน ซึ่งท้ายสุดจะช่วยยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้นได้อย่างยั่งยืน